

OITS PROFILAKTIKASI VA EPIDEMIOLOGIYASI**Umirzakov Zokir Baxriddinovich***SamDTU epidemiologiya kafedrasi mudiri PhD fanlari nomzodi*

Annotatsiya: Maqolada OITS (Odam immunitet tanqisligi sindromi) epidemiologiyasi va profilaktikasi muhokama qilinadi. OITSning tarqalish yo'llari, yuqori xavf guruhlari va ijtimoiy-iqtisodiy omillar yoritiladi. Shuningdek, kasallikni oldini olishda jinsiy tarbiya, himoyalangan jinsiy aloqa va antiretrovirus davolashning muhimligi ta'kidlanadi. Profilaktika choralari orqali OITSning tarqalishini kamaytirish yo'llari ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: OITS, epidemiologiya, profilaktika, IITV, jinsiy tarbiya, himoyalangan jinsiy aloqa, antiretrovirus davolash, sog'liqni saqlash, kasallik tarqalishi.

Kirish

Odam immunitet tanqisligi sindromi (OITS) zamonaviy tibbiyotning eng jiddiy muammolaridan biri bo'lib, u dunyo bo'ylab keng tarqalgan va millionlab insonlarning hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. OITSGa sabab bo'luvchi inson immunitet tanqisligi virusi (IITV) inson immun tizimini izdan chiqarib, organizmni turli infeksiyalarga va saraton kabi kasalliklarga qarshi zaif holga keltiradi. Kasallikning asosiy yuqish yo'llari qon orqali, jinsiy aloqa orqali va homiladan bolaga o'tishi hisoblanadi. OITS birinchi marta 1980-yillarda qayd etilgan bo'lib, o'shandan beri uning tarqalishi tez sur'atlarda o'sib, epidemiyaga aylangan. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, hozirgi kunda OITS butun dunyo bo'ylab jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Bu kasallikning tarqalishi asosan ijtimoiy-iqtisodiy omillar, sog'liqni saqlash xizmatlarining sifati va jinsiy tarbiya darajasiga bog'liq bo'lib, ayrim aholi guruhlari, xususan, jinsiy ozchiliklar, narkotik moddalarni in'ektsiya orqali iste'mol qiluvchilar va jinsiy xizmat ko'rsatuvchilar yuqori xavf ostida bo'lishadi.

Maqolada OITSning global tarqalishi, kasallikning epidemiologik xususiyatlari hamda profilaktik choralari muhokama qilinadi. Kasallikning keng tarqalishini oldini olish maqsadida qabul qilinayotgan choralar va sog'liqni saqlash tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar tahlil qilinadi. OITSGa qarshi kurash va uning profilaktikasi zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri bo'lib, ushbu mavzu bo'yicha keng qamrovli tadqiqot va tahlillar amalga oshirilmoqda.

Materiallar va usullar

Ushbu maqolani tayyorlashda OITS profilaktikasi va epidemiologiyasi bo'yicha xalqaro va milliy manbalar, shu jumladan Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST),

Birlashgan Millatlar Tashkilotining OITS bo'yicha dasturi (UNAIDS) hamda O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining ma'lumotlari tahlil qilindi. Maqola yozishda epidemiologik ma'lumotlar, kasallikning tarqalishi va asosiy yuqish yo'llari haqidagi statistikalar, shuningdek, OITS profilaktikasiga qaratilgan chora-tadbirlar haqida ilmiy va tibbiy tadqiqotlar ko'rib chiqildi.

Tadqiqot metodlari:

Adabiyotlar tahlili: OITS bo'yicha ilmiy tadqiqotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va statistik ma'lumotlar o'rganildi. Bu orqali OITSning tarqalish sur'ati, kasallikning asosiy xavf omillari va profilaktik usullar haqidagi eng so'nggi ma'lumotlar yig'ildi.

Statistik tahlil: Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti va UNAIDS tomonidan taqdim etilgan epidemiologik statistikalar tahlil qilindi. Ushbu statistikalar OITS bilan kasallanganlarning global va mintaqaviy soni, yuqish yo'llari, va kasallikning aholiga ta'sir ko'rsatishi bo'yicha ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Sog'liqni saqlash tadbirlarining tahlili: Turli mamlakatlarda OITSGa qarshi kurash bo'yicha amalga oshirilayotgan profilaktik dasturlar va chora-tadbirlar o'rganildi. Bu dasturlarning samaradorligi, ayniqsa, aholini xabardor qilish, xavf guruhlarini himoya qilish, antiretrovirus terapiya va jinsiy tarbiya dasturlariga e'tibor qaratildi.

Sog'liqni saqlash bo'yicha islohotlarning tahlili: O'zbekiston va boshqa davlatlarda OITS profilaktikasi va davolash bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ko'rib chiqildi. Ushbu islohotlarning kasallik tarqalishiga qanday ta'sir ko'rsatishi, samaradorligi va qamrovini baholashga harakat qilindi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar OITS epidemiologiyasi va profilaktikasi bo'yicha ilg'or tajribalar asosida tahlil³ qilindi hamda ushbu kasallikka qarshi samarali kurashish uchun tavsiyalar ishlab chiqildi.

Natijalar va muhokama

Ushbu maqolada OITS epidemiologiyasi va profilaktikasi bo'yicha amalga oshirilgan tadqiqotlar natijalari ko'rib chiqildi. OITS tarqalishi, xavf omillari va profilaktika choralarning samaradorligi haqida quyidagi muhim natijalar va fikrlar olingan:

Epidemiologik ma'lumotlar: OITSning global tarqalishi keskin o'sish sur'atiga ega. 2023-yilga kelib, dunyo bo'yicha 38 milliondan ortiq OITS bilan yashovchilar mavjud, ulardan 1,5 millioni yangi infeksiya holatlari hisoblanadi. Jahon miqyosida, OITS bilan kasallanganlarning 70 foizdan ortig'I rivojlanayotgan mamlakatlarda yashaydi, bu esa iqtisodiy va sog'liqni saqlash tizimiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Xavf omillari: OITS tarqalishida bir qator ijtimoiy va iqtisodiy omillar muhim rol o'ynaydi. Jinsiy ozchiliklar, narkotik moddalarni in'ektsiya orqali iste'mol qiluvchilar, va xavfli jinsiy aloqalar OITS yuqishi uchun eng yuqori xavf guruhlarini tashkil qiladi.

Shuningdek, ijtimoiy tengsizlik, iqtisodiy qiyinchiliklar va ta'lim darajasi ham kasallik tarqalishida muhim ahamiyatga ega.

Profilaktika choralarining samaradorligi: OITSning oldini olishda jinsiy tarbiya, himoyalangan jinsiy aloqa va antiretrovirus terapiya kabi profilaktika choralari samarali hisoblanadi. Masalan, himoyalangan jinsiy aloqalarni rag'batlantirish orqali OITS tarqalishini 50% ga kamaytirish mumkinligi ko'rsatilgan. Shuningdek, OITSDan saqlanish uchun tarbiyaviy dasturlarni amalga oshirish va qabul qilingan davolash vositalaridan foydalanish aholining o'z-o'zini himoya qilishini oshiradi.

Sog'liqni saqlash islohotlari: O'zbekiston va boshqa mamlakatlarda OITS bilan kurash bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, shuningdek, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorliklar natijasida OITS profilaktikasini yaxshilashga qaratilgan dasturlar samarali bo'lishi ko'rsatildi. OITSGa qarshi kurashishda aholini xabardor qilish, test va davolash imkoniyatlarini kengaytirish, xavf ostidagi guruhlarga e'tibor qaratish muhimdir.

Kelajakdagi tavsiyalar: OITS epidemiyasini kamaytirish uchun keng qamrovli profilaktik dasturlarni amalga oshirish zarur. OITSGa qarshi kurashishda innovatsion texnologiyalardan, masalan, onlayn tarbiyaviy platformalardan foydalanish, yuqori xavf guruhlarga yondoshish va jamoatchilikni jalb qilish muhimdir.

Maqola natijalari OITS tarqalishining dolzarbligini va profilaktik choralarning samaradorligini ko'rsatadi. Kelajakda OITSGa qarshi kurashni kuchaytirish uchun sog'liqni saqlash siyosati va amaliyotida yangiliklar va takliflar amalga oshirilishi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, OITS (Odam immunitet tanqisligi sindromi) dunyo bo'yicha jiddiy xavf soluvchi kasallik bo'lib, uning epidemiologiyasi va profilaktikasi hali ham dolzarb masala hisoblanadi. Tadqiqotlar OITS tarqalishida ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy omillar muhim rol o'ynayotganini ko'rsatadi. Profilaktik choralarning samaradorligi, ayniqsa, himoyalangan jinsiy aloqa, jinsiy tarbiya va antiretrovirus davolash orqali ko'rilgan natijalar umid baxsh etadi. OITSGa qarshi kurashda davlatlar tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar va xalqaro hamkorliklar kasallik tarqalishini to'xtatishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, aholining xabardorligini oshirish va xavf guruhlari bilan ishlash OITS epidemiyasiga qarshi kurashda muhimdir. Kelajakda bu kasallikka qarshi yanada samarali profilaktik va davolash choralari joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirovich B. D. et al. VIRUSLI GEPATIT A NING OLDINI OLISH VA EPIDEMIOLOGIYASI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 33. – №. 1. – C. 94-97.

2. Usmonovna V. M., Qodirovich B. D. SCIENTIFIC ANALYSIS OF VIOLENT INFECTIOUS DISEASES AND THEIR CONTROL //EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE. – 2023. – Т. 3. – №. 9. – С. 149-153.
3. Qodirovich B. D. FIRST AID IN CASE OF ACCIDENTAL INJURY //TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – Т. 3. – №. 5. – С. 181-185.
4. Qodirovich B. D. General concept of the positive impact and criteria of the science of life activity safety on human life //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 11. – №. 3. – С. 172-175.
5. Qodirovich B. D. HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI FANINING INSON HAYOTIGA IJOBIY TA'SIRI VA MEZONLARI HAQIDA UMUMIY TUSHUNCHA. – 2023.
6. Qodirovich B. D. Forming a Culture of Life Activity Safety in General Secondary Education Institutions //Eurasian Research Bulletin. – 2023. – Т. 17. – С. 1-3.
7. АГЕНТАМИ П. БАКТЕРИОЛОГИК ВОСИТАЛАР БИЛАН ЗАРАРЛАНГАН ЎЧОҚДА ЭПИДЕМИЯГА ҚАРШИ ЧОРА ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ХУҚУҚИЙ АСПЕКТЛАРИ //Биология. – 2022. – №. 3. – С. 136.
8. Muhamadievich N. A., Kodirvich B. D. Patriotic Education as one of the Components Of National Security. Eurasian Scientific Herald 6, 88-90. – 2022.
9. Қобилов, Н., Қаршибоев, Ж., & Худоёрова, М. (2024). САМАРҚАНД ВИЛОЯТИДА ПАРАЗИТАР КАСАЛЛИКЛАРНИНГ ТАРҚАЛИШИ ВА САБАБЛАРИНИ ЎРГАНИШ. *Ilm-fan va ta'lim*, 2(2 (17)).
10. Қобилов, Н., Қаршибоев, Ж., & Худоёрова, М. (2024). ВИРУСЛИ ГЕПАТИТ А КАСАЛЛИГИНИНГ ТАРҚАЛГАНЛИГИ ВА УНИНГ ЭПИДЕМИОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *Ilm-fan va ta'lim*, 2(2 (17)).
11. Kabilov, N., Hasanov, U., & Khakimov, A. (2023). STUDY OF THE SPREAD AND CAUSES OF PARASITIC DISEASES IN SAMARKAND REGION. *Talqin va tadqiqotlar*, 1(26).
12. Kabilov, N., & Hasanov, U. (2023). PREVALENCE OF VIRUS HEPATITIS A DISEASE AND ITS EPIDEMIOLOGY CHARACTERISTICS. *Interpretation and researches*, 1(8).
13. Kobilov, N., & Hasanov, U. (2023). EPIDEMIOLOGICAL ANALYSIS OF VIRUS HEPATITIS A IN SAMARKAND REGION. *Interpretation and researches*, 1(8).
14. Nuriddinovich, K. N., Mirkomolovich, M. S., & Otkirovna, F. K. (2024). Preventive Measures to Prevent HIV Infection in Pregnant Women. AMALIY VA FUNDAMENTAL TADQIQOTLAR JURNALI| JOURNAL OF APPLIED AND FUNDAMENTAL RESEARCH, 3(5), 122-125.

15. Nuriddinovich, K. N. (2024). Epidemiological Analysis of Virus Hepatitis a in Samarkand Region. AMALIY VA FUNDAMENTAL TADQIQOTLAR JURNALI| JOURNAL OF APPLIED AND FUNDAMENTAL RESEARCH, 3(5), 116-118.
16. Nuriddinovich, K. N. (2024). Epidemiological Characteristics of the Spread of Hiv Infection Among the Population in Samarkand Region. SCIENTIFIC JOURNAL OF APPLIED AND MEDICAL SCIENCES, 3(5), 559-560.
17. Toxirovich M. T. MAMLAKATIMIZDA SANITARIYA-EPIDEMOLOGIK OSOYISHTALIK VA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TO'G'RISIDA //Journal of new century innovations. – 2024. – T. 47. – №. 1. – С. 55-61.
18. Hikmatovich I. N., Temirovich E. R., Toxirovich M. T. Local Treatment of Patients with Genital Herpes. – 2023.
19. Муродқосимов С., Маматқулов Т. Т., Нуриддинович Қ. Н. САМАРҚАНД ВИЛОЯТИДА СИЛ КАСАЛЛИГИ АНИҚЛАНГАН ҲОЛАТЛАР БУЙИЧА ЭПИДЕМИОЛОГИК БАХОЛАШ //GOLDEN BRAIN. – 2023. – Т. 1. – №. 12. – С. 172-177.
20. Saidolim M., Egamberdieyich M. A., Toxiroyich M. T. Epidemiological Assessment of OIH Infection Among the Samarkand Region's Leprous Population Groups //Central Asian Journal of Medical and Natural Science. – 2023. – Т. 4. – №. 2. – С. 115-119.
21. Axmedova M. T., Mamatqulov T., Umarova S. R. Modern Requirements in the Development of Conflict Culture of Future Medical Workers //Scholastic: Journal of Natural and Medical Education. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 282-285.
22. Murodkosimov, S., Temirovich, E. R., Egamberdievich, M. A., Toirovich, M. T., & Khudshidovna, S. U. (2022). PREVENTING HIV INFECTION IN PREGNANT WOMEN. *World Bulletin of Public Health*, 10, 143-145.
23. Saidolim M., Toxirovich M. T. PREVENTION OF HIV INFECTION AMONG HEALTHE //World Bulletin of Public Health. – 2023. – Т. 19. – С. 189-193.